

ΤΙΛΟΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Aufbruch ins Ungewisse: Literarische Darstellungen von Vertreibung, Flucht und Entwurzelung in ausgewählten Werken von Dido Sotiriou, Anna Seghers, Maro Douka, Helga Möller-Tallay und Christa Wolf

Απόδραση στο άγνωστο: Λογοτεχνικές αναπαραστάσεις του διωγμού, της προσφυγιάς και του ξεριζωμού σε επιλεγμένα έργα της Διδώς Σωτηρίου, Anna Seghers, Μάρως Δούκα, Helga Möller-Tallay και Christa Wolf

Leaving for the Unknown: Literary Representations of Expulsion, Flight and Uprooting in Selected Works by Dido Sotiriou, Anna Seghers, Maro Douka, Helga Möller-Tallay and Christa Wolf

Κωνσταντία Πλιάτσικα

Konstantia Pliatsika

(A.M. 2023B02)

(M.M. 2023B02)

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Αικατερίνη Καρακάση

SUPERVISOR: Prof. Aikaterini Karakassi

Die Dissertation untersucht die literarische Darstellung von Flucht, Vertreibung und Entwurzelung im 20. Jahrhundert anhand ausgewählter Werke von Dido Sotiriou, Anna Seghers, Maro Douka und Helga Möller-Tallay. Die analysierten Texte reflektieren unterschiedliche historische Kontexte und beleuchten auf unterschiedliche Weise ähnliche existenzielle Situationen.

Dido Sotiriou's *Ματωμένα χώματα (Lebewohl Anatolien)* von 1962 beleuchtet das friedliche Zusammenleben zwischen Türken und Griechen vor dem Griechisch-Türkischen Krieg von 1919-1922 und beleuchtet die Nachwirkungen dieses Krieges und die Vertreibung der Griechen aus Anatolien. Anna Seghers' *Transit* von 1944 veranschaulicht die Angst und Verzweiflung während des Zweiten Weltkriegs, insbesondere durch die Fälschung von Transitdokumenten als einzige Hoffnung auf eine bessere Zukunft. Das Werk zeigt die aussichtslose Realität derjenigen, die aus Deutschland vertrieben wurden und verzweifelt nach Sicherheit und ein neues Zuhause suchen. Maro Doukas' *Αθώοι και φταίχτες: Στις γραμμές του μύθου και της ιστορίας (Unschuldige und Schuldige: In den Linien des Mythos und der Geschichte)* von 2004

erzählt von der Entwurzelung muslimischer Kreter nach den Balkankriegen und dem Vertrag von Lausanne, während Helga Möller-Tallays *Adieu, glückliche Jahre im Sudetenland: Erinnerungen an Vertreibung, Flucht und der Suche nach einem neuen Zuhause: fremd im eigenen Land* von 2021 die Vertreibung der deutschen Bevölkerung nach der Annektierung durch Hitler schildert.

Die Dissertation nimmt eine umfassende theoretische Perspektive ein, die Aspekte wie kollektive Erinnerung, Traumata, Fiktion, autobiographische Erzählungen und Gender-Studies in Verbindung mit Flucht, Vertreibung und Entwurzelung miteinbezieht. Sie analysiert nicht nur literarische Darstellungen, sondern auch die historischen und politischen Kontexte, einschließlich der Balkankriege, des Ersten Weltkriegs, der Kleinasiatische Katastrophe und des Zweiten Weltkriegs. Der Fokus liegt dabei u.a. auf dem Verständnis der narrativen Strategien der Autorinnen in Bezug auf diesen Themenkomplexen.

Die Arbeit beabsichtigt dabei, eine Forschungslücke zu schließen, indem sie eine gründliche Analyse literarischer Werke von Autorinnen aus verschiedenen Sprachregionen und Kulturen in einer vergleichenden Perspektive durchführt. Die Auswahl der Autorinnen, die zu unterschiedlichen Zeiten lebten und die Themen Flucht, Vertreibung und Entwurzelung behandeln, reflektiert dabei ein wichtiges und oft übersehenes Element: die weibliche Perspektive auf historische Ereignisse. Die Werke von Dido Sotiriou, Anna Seghers, Maro Douka und Helga Möller-Tallay bieten trotz unterschiedlicher geografischer und zeitlicher Kontexte eine einfühlsame und nuancierte Betrachtung der menschlichen Erfahrung von Flucht und Entwurzelung.

In Zeiten globaler Flüchtlingskrisen ist es entscheidend, die menschliche Erfahrung tiefer zu verstehen. Ein vergleichender Blick auf die Darstellung dieser Themen in der Literatur verspricht neue Erkenntnisse unter Berücksichtigung von Unterschieden, Gemeinsamkeiten und dem Einfluss des jeweiligen historischen Kontextes. Diese Arbeit betont die dringende Notwendigkeit, aus der Geschichte zu lernen und die Realität von Flucht und Vertreibung im kollektiven Gedächtnis zu bewahren, um eine bessere Zukunft für diejenigen zu schaffen, die weiterhin vor Konflikten fliehen.

Περίληψη

Η υπό εκπόνηση διδακτορική διατριβή εξετάζει λογοτεχνικές αναπαραστάσεις του διωγμού, της προσφυγιάς και του ξεριζωμού κατά τον 20ό αιώνα μέσα από επιλεγμένα

έργα των Διδώς Σωτηρίου, Anna Seghers, Μάρως Δούκα και Helga Möller-Tallay, καθένα από τα οποία φωτίζει ένα διαφορετικό ιστορικό πλαίσιο και όλα μαζί παρόμοιες υπαρξιακές καταστάσεις, με ποικίλους τρόπους.

Το έργο της Διδώς Σωτηρίου Sotiriou, *Ματωμένα χρώματα* του 1962, αποτυπώνει την ειρηνική συνύπαρξη μεταξύ Τούρκων και Ελλήνων πριν από τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1919-1922 και αφηγείται τις συνέπειες αυτού του πολέμου και τον ξεριζωμό των Ελλήνων από την Μικρά Ασία. Το *Transit* της Anna Seghers από το 1944 απεικονίζει τον φόβο και την απελπισία κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ιδιαίτερα λόγω της πλαστογράφησης ταξιδιωτικών εγγράφων ως μοναδική ελπίδα για ένα καλύτερο μέλλον. Το έργο αποτυπώνει την δύσκολη πραγματικότητα εκείνων που διέφυγαν από τη Γερμανία αναζητώντας απεγνωσμένα ασφάλεια και ένα νέο σπίτι. *Οι Αθώοι και φταίχτες: Στις γραμμές του μύθου και της ιστορίας* της Μάρω Δούκα του 2004 αφηγείται τον ξεριζωμό των μουσουλμάνων Κρητικών μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους και τη Συνθήκη της Λωζάνης, ενώ το *Adieu, glückliche Jahre im Sudetenland: Erinnerungen an Vertreibung, Flucht und der Suche nach einem neuen Zuhause: fremd im eigenen Land* της Helga Möller-Tallay από το 2021 περιγράφει τον ξεριζωμό του γερμανικού πληθυσμού από τη Σουδητία μετά την προσάρτησή της από τον Χίτλερ.

Το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο κινείται η διατριβή είναι η συλλογική μνήμη, το τραύμα, η μυθοπλασία στην σχέση της με την ιστοριογραφία, η αυτοβιογραφική αφήγηση, οι σπουδές φύλου σε συνδυασμό με την προσφυγική ταυτότητα. Στόχος της δεν είναι μόνο να αναλύσει τις λογοτεχνικές αναπαραστάσεις αλλά και να τις συνδέσει με ιστορικά, πολιτισμικά και πολιτικά τους συμφραζόμενα, όπως τους Βαλκανικούς Πολέμους, τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, την Μικρασιατική Καταστροφή και τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Αυτή η εργασία συμβάλλει στην κάλυψη ενός υπάρχοντος ερευνητικού κενού με τη διεξαγωγή μιας εις βάθος ανάλυσης λογοτεχνικών έργων γυναικών συγγραφέων από διαφορετικές γλωσσικές περιοχές και πολιτισμικό υπόβαθρο που έζησαν σε διαφορετικές χρονικές στιγμές, αποτυπώνοντας ιστορικά ρήγματα, όπως διωγμούς, και εκτοπισμούς. Η επιλογή των συγγραφέων αντικατοπτρίζει τη γυναικεία οπτική σε ιστορικά γεγονότα.

Σε περιόδους παγκόσμιας προσφυγικής κρίσης είναι ζωτικής σημασίας να κατανοήσουμε βαθύτερα την ανθρώπινη εμπειρία. Μια συγκριτική ματιά στην παρουσίαση αυτών των θεμάτων στη λογοτεχνία υπόσχεται νέες ιδέες, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές, τις ομοιότητες και την επίδραση του εκάστοτε ιστορικού πλαισίου. Αυτή η εργασία τονίζει την επείγουσα ανάγκη να διδαχθούμε από την ιστορία και να διατηρήσουμε την πραγματικότητα του διωγμού και του ξεριζωμού στη συλλογική μνήμη, προκειμένου να δημιουργήσουμε ένα καλύτερο μέλλον για όσους συνεχίζουν να προσπαθούν να δραπετεύσουν εξαιτίας διαφόρων συγκρούσεων.

Abstract

This dissertation examines the literary representation of persecution, refugees and uprootedness in the 20th century through selected works by Dido Sotiriou, Anna Seghers, Maro Doukas and Helga Möller-Tallay, which reflect different historical contexts and shed light on similar existential situations in different ways.

Dido Sotiriou's *Ματωμένα χώματα* (Farewell Anatolia), 1962, examines the peaceful coexistence of Turks and Greeks before the Greek-Turkish War of 1919-1922 and tells of the consequences of this war and the uprooting of Greeks from Asia Minor. Anna Seghers' *Transit* (1944) illustrates the fear and despair of the Second World War. In particular, the falsification of travel documents as the only hope for a better future. The play captures the desperate reality of those who fled Germany in search of safety and a new home. Maro Douka's *Αθώοι και φταίχτες: Στις γραμμές του μύθου και της ιστορίας* (Innocent and Guilty: In the Lines of Myth and History) from 2004 recounts the uprooting of Muslim Cretans after the Balkan Wars and the Treaty of Lausanne, while Helga Möller-Tallay's *Adieu, glückliche Jahre im Sudetenland: Erinnerungen an Vertreibung, Flucht und der Suche nach einem neuen Zuhause: Fremd im eigenen Land* (2021) describes the uprooting of the German population from the Sudetenland after Hitler's annexation.

The dissertation will adopt theoretical frameworks such as collective memory, trauma, fiction, autobiographical narrative and retrospective historical memory in relation to refugees. It will not only analyse literary representation, but will also focus on understanding the authors' approach to complex issues in different historical, cultural

and political contexts, such as the Balkan Wars, the First World War, the Asia Minor Catastrophe and the Second World War.

This work contributes to filling an existing research gap by providing an in-depth analysis of literary works by women writers from different linguistic regions and cultural backgrounds, who lived at different times and dealt with the issues of persecution, refugees and uprooting. The choice of authors reflects the female perspective on historical events that took place many years ago. They provide a sensitive and sophisticated look at the human experience of persecution, displacement and uprooting, despite different geographical and time frames. They offer insights into past events as well as universal human emotions and challenges related to the loss of home and identity.

At a time of global refugee crisis, it is vital to gain a deeper understanding of the human experience. A comparative look at the representation of these topics in literature promises new ideas, taking into account differences, similarities and the influence of historical contexts. This paper highlights the urgent need to learn from history and keep the reality of persecution and uprooting in the collective memory, in order to create a better future for those who continue to try to flee various conflicts.